

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
HENRIK SAUGMANDSGAARD ŖE IŠVADA,
pateikta 2017 m. gegužės 18 d.¹

Byla C-64/16

**Associação Sindical dos Juizes Portugueses
prieš
Tribunal de Contas**

(*Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Veiksminga teisminė apsauga – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47 straipsnis – Teismų nepriklausomumas – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta sumažinti viešojo administravimo sektoriaus atlyginimus – Griežtos biudžeto lėšų taupymo priemonės“

I. Įžanga

1. *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (Portugalijos teisėjų profesinė sąjunga, toliau – ASJP) ir *Tribunal de Contas* (Audito Rūmai, Portugalija) ginčą dėl šio teismo nariams mokamų atlyginimų sumažinimo pagal įstatymą, kuriuo viešajame sektoriuje laikinai sumažintas atlyginimų dydis siekiant kovoti su Portugaliją ištikusios ekonomikos krizės padariniais.

2. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar toks nacionalinės teisės aktas yra suderinamas su teismų nepriklausomumo principu, jo nuomone, kylančiu iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos², Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija)³ 47 straipsnio ir Teisingumo Teismo jurisprudencijos.

3. Prieš pateikdamas motyvus dėl bylos esmės, kuriais remdamasis manau, kad į pateiktą klausimą reikėtų atsakyti neigiamai, išnagrinėsiu šioje byloje pateiktus kaltinimus, susijusius su prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumu ir akivaizdžiu Teisingumo Teismo jurisdikcijos neturėjimu.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² ESS 19 straipsnyje nustatyta: „1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas apima Teisingumo Teismą, Bendrąjį Teismą ir specializuotus teismus. Jis užtikrina, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės. Valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. 2. Teisingumo Teismą sudaro po vieną teisėją iš kiekvienos valstybės narės. Jam padeda generaliniai advokatai. <...> 3. Vadovaudamasis Sutartimis Europos Sąjungos Teisingumo Teismas [priima sprendimus] <...>“

³ Chartijos 47 straipsnio „Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“ pirmoje ir antroje pastraipose nustatyta: „Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytais sąlygomis. Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo byla per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas.“

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. Šioje byloje minimi pagrindiniai Sąjungos teisės aktai, kuriais siekiama ištaisyti perviršinį Portugalijos Respublikos deficitą ir suteikti jai finansinę paramą, yra tokie:

- 2009 m. gruodžio 2 d. Tarybos sprendimas 2010/288/ES dėl perviršinio deficito Portugalijoje⁴;
- 2010 m. gegužės 11 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 407/2010, kuriuo nustatoma Europos finansinės padėties stabilizavimo priemonė⁵;
- 2011 m. gegužės 17 d. Portugalijos Respublikos, Europos Komisijos, Tarptautinio valiutos fondo (toliau – TVF) ir Europos Centrinio Banko (toliau – ECB) pasirašytas susitarimas dėl ekonominio ir finansinio koregavimo, paprastai vadinamas „susitarimo memorandumu“⁶;
- 2011 m. gegužės 30 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas 2011/344/ES dėl Sąjungos finansinės pagalbos suteikimo Portugalijai⁷, iš dalies pakeistas, be kita ko, 2012 m. liepos 10 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu 2012/409/ES⁸ ir 2014 m. balandžio 23 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu 2014/234/ES⁹;
- taip pat 2013 m. birželio 18 d. Tarybos rekomendacija dėl perviršinio valdžios sektoriaus deficito ištaisymo Portugalijoje¹⁰.

B. Portugalijos teisė

1. Įstatymas Nr. 75/2014

5. 2014 m. rugsėjo 12 d. Įstatymo Nr. 75/2014 dėl laikino atlyginimų sumažinimo mechanizmo ir jų atkūrimo sąlygų (*Lei n 75/2014 estabelece os mecanismos das reduções remuneratórias temporárias e as condições da sua reversão*)¹¹ (toliau – Įstatymas Nr. 75/2014) tikslas, remiantis jo 1 straipsnio 1 dalimi, yra nustatyti atlyginimų mažinimo mechanizmo taikymą viešajame sektoriuje pereinamuoju laikotarpiu ir apibrėžti principus, kurių turi būti laikomasi atkuriant šiuos atlyginimus.

6. Šio įstatymo 2 straipsnis „Atlyginimo mažinimas“ suformuluotas taip:

„1 – Sumažinamas bendras mėnesinis atlyginimas, viršijantis 1 500 eurų neatskaičius mokesčių, visiems darbuotojams, nurodytiems 9 dalyje, neatsižvelgiant į tai, ar tą dieną jie jau eina pareigas, ar pradeda dirbti eidami bet kokias pareigas po šios datos. Mažinama tokia tvarka:

- a) 3,5 % nuo bendro atlyginimo dydžio, viršijančio 1 500 eurų, tačiau ne didesnio kaip 2 000 eurų;

4 OL L 125, 2010, p. 44, ir klaidų ištaisyimas OL L 106, 2014, p. 46.

5 OL L 118, 2010, p. 1.

6 Dokumento originalas anglų kalba pateikiamas toliau nurodytu interneto adresu: <https://www.imf.org/external/np/loi/2011/prt/051711.pdf>.

7 OL L 159, 2011, p. 88.

8 OL L 192, 2012, p. 12.

9 OL L 125, 2014, p. 75.

10 Dokumento originalas anglų kalba „Council recommendation with a view to bringing an end to the situation of an excessive government deficit in Portugal“, 2013 m. birželio 18 d., 10562/13.

11 *Diário da República*, 1-as leid., Nr. 176, 2014 m. rugsėjo 12 d., p. 4896. Įstatymo projektas Nr. 239/XII, kuriuo remiantis buvo priimtas Įstatymas Nr. 75/2014, 2014 m. liepos 3 d. patvirtintas Ministrų Tarybos, pateikiamas interneto adresu <https://www.parlamento.pt/ActividadeParlamentar/Paginas/DetailheDiplomaAprovado.aspx?BID=18267>.

b) 3,5 % nuo 2 000 eurų, pridėdant 16 % nuo 2 000 eurų viršijančio bendro atlyginimo dydžio, kad būtų pasiekta bendra norma, svyruojanti nuo 3,5 % iki 10 % atlyginimams, kurie lygūs 2 000 eurų ar juos viršija, tačiau yra mažesni nei 4 165 eurai;

c) 10 % nuo bendro atlyginimo dydžio, viršijančio 4 165 eurus.

<...>

9 – Šis įstatymas taikomas tarnautojams ir toliau nurodytiems asmenims:

a) Respublikos Prezidentui;

b) *Asamblea de la República* (Portugalijos Respublikos Asamblėja) pirmininkui;

c) Ministrui pirmininkui;

d) *Asamblea de la República* nariams;

e) Vyriausybės nariams;

f) *Tribunal Constitucional* (Konstitucinis Teismas) ir *Tribunal de Contas* (Audito teismas) teisėjams, Respublikos generaliniam prokurorui, taip pat teismo ir prokuratūros tarnautojams ir administracinių, mokesčių teismų ir taikos teisėjams;

g) Respublikos atstovams autonominiuose regionuose;

h) autonominių regionų parlamentų nariams;

i) regionų vyriausybių nariams;

j) išrinktiems vietos savivaldos institucijų atstovams;

k) kitų Konstitucijoje nurodytų ir pirmiau išdėstytuose punktuose nepaminėtų institucijų pareigūnams ir nepriklausomų administracinių subjektų, veikiančių prie Respublikos parlamento, valdymo organų nariams;

l) ankstesniuose punktuose išvardytų pareigūnų ir institucijų, aukštesniosios instancijos teismo pirmininko ir jo pavaduotojo, aukštesniosios instancijos administracinių ir mokesčių teismų pirmininko ir jo pavaduotojo, Aukščiausiojo Teismo pirmininko, Konstitucinio Teismo pirmininko ir teisėjų, Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininko, Audito teismo pirmininko, Ombudsmeno ir Respublikos generalinio prokuroro kabinetų, valdymo organų ir pagalbinių tarnybų nariams ir darbuotojams;

m) Respublikos ginkluotųjų pajėgų ir Respublikos nacionalinės apsaugos tarnybos karininkams, įskaitant karo teismų teisėjus, ir pagalbą kariniais klausimais prokuratūrai teikiantiems karininkams ir kitoms sukarintoms pajėgoms;

n) Respublikos Prezidento ir Respublikos parlamento kanceliarijos tarnybų ir kitų valstybės organų pagalbinių tarnybų, valstybės centrinės, regioninės ir vietos administracijos tarnybų ir organų vadovaujančiam personalui ir panašias funkcijas už atlygį atliekančiam personalui;

o) valstybės administratoriams ir jiems prilygintiems asmenims, vykdančiųjų, sprendimus priimančių, konsultacijas teikiančių, mokesčių organų nariams arba kitų bendrosios ar specialiosios paskirties viešųjų įstaigų statutiniams organams, viešiesiems juridiniams asmenims, turintiems

savarankiškumą ir veikiantiems reguliavimo, priežiūros ir kontrolės srityse, valstybės įmonėms ir subjektams, veikiantiems regionų ir savivaldos įmonių sektoriuje, taip pat valstybės įstaigoms ir bet kokioms kitoms valstybės įmonėms;

- p) darbuotojams, vykdančioms viešojo valdymo funkcijas Respublikos Prezidento kanceliarijoje, Respublikos parlamento kanceliarijoje ir kitose valstybės institucijose ir einantiems bet kokias valstybės tarnautojo pareigas, patenkančias į valstybės tarnybos darbo santykių sritį, įskaitant darbuotojus, išėjusius nemokamų ir specialių atostogų;
- q) valstybės įstaigų, kurioms taikomas specialus režimas, ir nepriklausomų viešosios teisės juridinių asmenų, atliekančių reguliavimo, priežiūros ir kontrolės funkcijas, darbuotojams, įskaitant nepriklausomas reguliavimo institucijas;
- r) valstybės įmonių, kurių visas kapitalas ar didžioji jo dalis priklauso valstybei, su įmonėmis susijusių viešųjų subjektų ir subjektų, veikiančių įmonių sektoriuje regionuose ir savivaldybėse, darbuotojams;
- s) pagal viešąją teisę įsteigtų valstybinių fondų ir pagal privatinę teisę veikiančių valstybinių fondų ir ankstesnėse dalyse nenurodytų valstybės įmonių darbuotojams ir vadovams;
- t) darbuotojams, įtrauktiems į rezervą, kurie greitai sulauks pensinio amžiaus ir kurie yra laisvi, tačiau nedirba valstybės tarnyboje ir gauna pinigines išmokas, kurių dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į valstybės tarnyboje dirbančių asmenų atlyginimus.

<...>

15 – Šiame straipsnyje nustatyta tvarka yra privaloma, laikoma viršesne už bet kokias kitas priešingas specialiąsias ar išimtines teisės normas ir kolektyvines darbo reglamentavimo priemones ir kolektyvines darbo sutartis, pagal kurias negalima nukrypti nuo šios tvarkos ar ją pakeisti.“

2. Įstatymas Nr. 159-A/2015

7. 2015 m. gruodžio 30 d. Įstatymu Nr. 159-A/2015 (*Ley no 159-A/2015 Extinção da redução remuneratória na Administração Pública*) dėl atlyginimų sumažinimo viešojo administravimo sektoriuje panaikinimo (toliau – Įstatymas Nr. 159-A/2015)¹² laipsniškai nuo 2016 m. sausio 1 d. nutrauktas mažinimo priemonių, nustatytų Įstatymu Nr. 75/2014, taikymas.

8. Šio įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad „per 2016 metus Įstatyme Nr. 75[/2014] numatytas atlyginimų mažinimas nutraukiamas laipsniškai, kas ketvirtį, toliau nurodyta tvarka:

- a) nuo 2016 m. sausio 1 d. mokami atlyginimai atkuriami 40 %;
- b) nuo 2016 m. balandžio 1 d. mokami atlyginimai atkuriami 60 %;
- c) nuo 2016 m. liepos 1 d. mokami atlyginimai atkuriami 80 %;
- d) nuo 2016 m. spalio 1 d. atlyginimų sumažinimas visiškai panaikinamas.“

¹² *Diário da República*, 1 leid., Nr. 254, 2015 m. gruodžio 30 d., p. 10006-(4). Įstatymo Nr. 159-A/2015 tekstas taip pat pateikiamas interneto adresu <http://www.parlamento.pt/ActividadeParlamentar/Paginas/DetalheDiplomaAprovado.aspx?BID=19068>.

III. Pagrindinė byla, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

9. ASJP, kuri veikia kai kurių savo narių, *Tribunal de Contas* (Audito Rūmai) teisėjų, vardu, pareikštu specialiu administraciniu skundu siekia, kad būtų panaikinti administraciniai aktai, priimti pagal Įstatymo Nr. 75/2014 2 straipsnį, kuriuo nustatyta pereinamuoju laikotarpiu sumažinti atlyginimus, mokamus šiame straipsnyje išvardytiems asmenims, dirbantiems Portugalijos viešojo administravimo sektoriuje, tarp jų – ir teisėjams¹³. Šios profesinės sąjungos atstovaujami teisėjai taip pat reikalauja įvykdyti sumų, kurios buvo išskaičiuotos iš jų atlyginimų nuo 2014 m. spalio mėn., restituciją, taip pat sumokėti teisės aktuose nustatyto dydžio delspinigius ir pripažinti, kad jie turi teisę gauti savo atlyginimą, netaikant šio sumažinimo.

10. Savo ieškiniui pagrįsti ASJP nurodo, kad ginčijamomis atlyginimų mažinimo priemonėmis pažeidžiamas „teisėjų nepriklausomumo principas“, įtvirtintas Portugalijos Respublikos Konstitucijos¹⁴ 203 straipsnyje, taip pat įtvirtintas ESS 19 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 47 straipsnyje.

11. Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas) nurodo, jog dėl to, kad išlaidų mažinimo priemonės, konkrečiai pritaikytos mažinant pagrindinėje byloje nagrinėjamus atlyginimus, yra taikomos siekiant pašalinti Portugalijos perviršinį deficitą, reglamentuojant ir kontroliuojant Sąjungos institucijoms, kartu teikiant finansinę paramą, reglamentuojamą Sąjungos teisės aktais, sunku paneigti, kad šių priemonių imtasi remiantis Sąjungos teise arba bent jau kad jos yra Sąjungos kilmės.

12. Be to, jis nurodo, kad Portugalijos valstybės turima diskrecija įgyvendinant biudžeto politikos gaires, dėl kurių susitarta su Sąjungos institucijomis, neatleidžia jos nuo pareigos pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį laikytis bendrųjų Sąjungos teisės principų ir pagrindinių teisių, tarp kurių yra ir teismų nepriklausomumo principas.

13. Šiuo klausimu jis pažymi, kad iš Europos teisės sistemos kylančių teisių veiksmingą teisminę apsaugą visų pirma užtikrina nacionaliniai teismai (ESS 19 straipsnio 1 ir 2 dalys), kurie ją turi įgyvendinti nešališkai ir nepriklausomai, nes tokia teisė Europos piliečiams suteikta pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį. Jo teigimu, visi požymiai rodo, kad teismų nepriklausomumas taip pat užtikrinamas nustatant įvairias su jų narių statusu susijusias garantijas, įskaitant atlyginimus, būtent dėl to ginčijamas vienašališkas ir tęstinis ieškovės pagrindinėje byloje atstovaujamo asmens atlyginimų sumažinimas.

14. Taigi 2016 m. sausio 7 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2016 m. vasario 5 d., *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti tokį prejudicinį klausimą:

„Ar, atsižvelgiant į reikalavimus ištaisyti perviršinio biudžeto deficito padėtį ir į Europos Sąjungos teisės aktais reglamentuojamos finansinės pagalbos poreikį, teisėjų nepriklausomumo principas, nustatytas ESS 19 straipsnio 1 dalies 2 pastraipoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje ir Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiamos Portugalijos teisėjams taikomos atlyginimų mažinimo priemonės, nes jas vienašališkai ir nuolat nustato kitos suverenios valdžios institucijos, kaip numatyta Įstatymo Nr. 75[2014] 2 straipsnyje?“

15. Pastabas raštu pateikė ASJP, Portugalijos vyriausybė ir Komisija. 2017 m. vasario 13 d. posėdyje buvo atstovaujama Portugalijos vyriausybei ir Komisijai.

¹³ Kalbant apie pastaruosius, žr. minėto 2 straipsnio 9 dalies f punkte pateiktą sąrašą.

¹⁴ 203 straipsnyje nurodyta, kad „teismai yra nepriklausomi ir klauso tik įstatymo“.

IV. Analizė

16. Prieš pareikšdamas savo poziciją dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą esmės, norėčiau pažymėti, kad šioje byloje buvo iškelti du procedūriniai prieštaravimai. Vienas iš jų susijęs su šio prašymo nepriimtumu, o kitas – su Teisingumo Teismo jurisdikcijos neturėjimu. Kalbant apie šių prieštaravimų pateikimo tvarką, pažymėtina, kad iš esmės pirmiausia reikėtų patikrinti Teisingumo Teismo jurisdikciją. Vis dėlto man atrodo, kad šioje išvadoje pirmiausia reikėtų išnagrinėti prašymo priimtumą, nes jis kelia mažiau sudėtingų klausimų nei Teisingumo Teismo jurisdikcijos nagrinėjimas, be to, šis nagrinėjimas susijęs su nuostatomis, kurias prašoma išaiškinti, o tada pateiksiu ir prašymo esmės analizę.

A. Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumo

17. Portugalijos vyriausybė ir Komisija pateikė dviejų rūšių kaltinimus, kurie gali paveikti šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumą. Pirmasis susijęs su netiksliais sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvais, o antrasis – su tuo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos ginčijamos nacionalinės priemonės tuo metu, kai kreiptasi į Teisingumo Teismą, jau buvo panaikintos.

1. Dėl sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą trūkumų

18. Savo rašytinėse ir žodinėse pastabose Komisija pirmiausia teigia, kad sprendimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turi trūkumų, be kita ko, nes juo nepatikslinama, kokia Teisingumo Teismo jurisprudencija yra reikšminga aiškinant prejudiciniame klausime nurodytas Sąjungos teisės nuostatas ir kokios yra šių nuostatų pasirinkimo priežastys¹⁵, ir kad tuo remiantis Teisingumo Teismas turėtų pripažinti, jog neturi jurisdikcijos atsakyti į šį klausimą.

19. Vis dėlto manau, kad tokie kaltinimai dėl sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinio labiau gali paveikti sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumą, o ne Teisingumo Teismo jurisdikciją¹⁶.

20. Kaip nurodo Komisija, svarbu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo prašymą suformuluotų aiškiai ir tiksliai, nes tai yra vienintelis dokumentas, kuris yra proceso Teisingumo Teisme pagrindas tiek šiam teismui, tiek šios bylos dalyviams¹⁷. Šie prašymo priimti prejudicinį sprendimą turiniui keliami reikalavimai aiškiai išdėstyti Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnyje, kuris prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui turi būti žinomas vykdant bendradarbiavimą pagal SESV 267 straipsnį ir kurio jis privalo tiksliai laikytis. Visų

15 Komisija taip pat nurodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodo motyvų, dėl kurių teisėjai yra labiau paveikti nacionalinės priemonės, kuri yra taikoma dideliame viešajame funkcijas atliekančių asmenų ratui. Kadangi, mano nuomone, šis argumentas susijęs ne tiek su Sąjungos teisės procedūrinėmis normomis, kiek su materialinėmis jos taisyklėmis, labiau jomis remsiuosi būtent pastarajame kontekste (žr. šios išvados 54 ir paskesnius punktus).

16 Jeigu sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pakankamai tiksliai nenurodytos pagrindinės bylos faktinės ir teisinės aplinkybės arba priežastys, kuriomis grindžiama būtinybė gauti atsakymą į prejudicinius klausimus siekiant išnagrinėti pagrindinę bylą, paprastai Teisingumo Teismas pripažįsta nepriimtiniu visą prašymą priimti prejudicinį sprendimą ar jo dalį (žr., be kita ko, 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *ÓFAB*, C-147/12, EU:C:2013:490, 44–47 punktus; 2016 m. gegužės 4 d. Sprendimo *Philip Morris Brands ir kt.*, C-547/14, EU:C:2016:325, 47–53 punktus ir 2016 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Google Ireland ir Google Italy*, C-322/15, EU:C:2016:672, 15 ir paskesnius punktus).

17 Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą turi būti pateikta pakankamai aiški informacija, kad Teisingumo Teismas galėtų pateikti naudingą atsakymą į prejudicinį klausimą, o visos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nurodytos suinteresuotosios šalys ir visų pirma 28 valstybės narės, kurioms šis sprendimas įteiktas po to, kai buvo išverstas, galėtų pateikti galimas pastabas.

pirma būtina, kad nacionaliniai teismai pačiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodytų pagrindinės bylos faktines aplinkybes ir paaiškintų ne tik priežastis, dėl kurių jis pasirinko Sąjungos teisės nuostatas, kurias jis prašo išaiškinti, bet ir kokią ryšį šios nuostatos turi su bylai taikytiniais nacionalinės teisės aktais¹⁸.

21. Tačiau šioje byloje sprendimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuotas labai glaustai, be kita ko, dviem pagrindiniais aspektais, todėl galima kelti klausimą dėl jame pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą.

22. Pirma, kalbant apie ginčijamų nacionalinių priemonių ryšį su nuostatomis, kurias prašoma išaiškinti prejudiciniu klausimu, t. y. ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsniu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas to nepaiškina, nes jis tiesiog nurodo, kad, jo nuomone, iš šių nuostatų kyla bendrasis teismų nepriklausomumo principas, kuris galėjo būti pažeistas šiomis priemonėmis¹⁹, tačiau šiuo klausimu nepateikia tikslios informacijos.

23. Antra, prejudiciniame klausime nurodyta „Teisingumo Teismo jurisprudencija“, iš kurios taip pat kyla šis teismų nepriklausomumo principas, tačiau sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuose nepaminėta jokie šiuo klausimu priimto Teisingumo Teismo sprendimo. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tik nurodo „įvairius sprendimus“, kuriuos Teisingumo Teismas yra priėmęs dėl sąvokos „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį, kuriuose buvo atsižvelgta į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos nepriklausomumą, tačiau jis necituoja nė vieno sprendimo, kuris, jo nuomone, būtų reikšmingas. Kadangi nėra pateikta tinkamos informacijos, manau, nereikia priimti sprendimo dėl šio pateikto klausimo aspekto.

24. Nepaisant nurodytų sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą trūkumų, man atrodo, kad, atsižvelgiant į visą šiame sprendime pateiktą informaciją, dėl kurios buvo diskutuojama, Teisingumo Teismui vis dėlto pakankamai paaiškintos aplinkybės, kad jis galėtų priimti sprendimą dėl galimo ESS 19 straipsnio ir Chartijos 47 straipsnio išaiškinimo ir taigi naudingai atsakyti į pateiktą klausimą²⁰.

2. Dėl ginčijamo teisės akto panaikinimo iki kreipimosi į Teisingumo Teismą

25. Savo rašytinėse pastabose Portugalijos vyriausybė teigė, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes nuo tada, kai kreiptasi į Teisingumo Teismą, jis nebeturi prasmės dėl to, kad Portugalijos vidaus teisinėje sistemoje buvo padaryti teisės aktų pakeitimai, dėl kurių 2016 m. pagrindinėje byloje nagrinėjamos teisės, susijusios su atlyginimais, buvo laipsniškai ir visiškai atkurtos. Iš to ji daro išvadą, kad Teisingumo Teismui nebereikia atsakyti į pateiktą klausimą, nes jis tapo hipotetinis²¹.

18 Teisingumo Teismas nuolat primena šias taisykles savo jurisprudencijoje (žr., be kita ko, šios išvados 16 išnašoje minėtų sprendimų ištraukas ir joje nurodytą jurisprudenciją) ir „Rekomendacijose nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo“, atnaujintose 2016 m. (OL C 439, 2016, p. 1–8, ypač 14–18 punktai ir priedas, kuriame pateikiami „pagrindiniai prašymo priimti prejudicinį sprendimą elementai“). Taip pat žr. M.-A. Gaudissart „Les recommandations de la Cour de justice aux juridictions nationales, relatives à l'introduction de procédures préjudicielles“, *Journal de droit européen*, 2017, Nr. 2, p. 42 ir paskesni.

19 Dėl sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų žr. šios išvados 11 ir paskesnius punktus.

20 Pagal analogiją žr. 2015 m. vasario 12 d. Sprendimą *Surgicare* (C-662/13, EU:C:2015:89, 16–23 punktai) ir 2015 m. birželio 11 d. Sprendimą *Lisboagás GDL* (C-256/14, EU:C:2015:387, 24–27 punktai).

21 Portugalijos vyriausybė šiuos argumentus pateikė subsidiariai, jei Teisingumo Teismas pripažintų, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti prašymo priimti prejudicinį sprendimą.

26. Per posėdį ši vyriausybė patvirtino, kad pagal Įstatymą Nr. 159-A/2015 viešojo administravimo sektoriaus darbuotojų atlyginimų sumažinimas Įstatymu Nr. 75/2014 buvo visiškai panaikintas laipsniškai per laikotarpį nuo 2016 m. sausio 1 d. iki spalio 1 d.²², tačiau netaikant jo atgaline data. Iš to darytina išvada, kad ieškovės pagrindinėje byloje įgaliotinių nurodyti nuostoliai, patirti sumažinus jų atlyginimus nuo 2014 m. spalio mėn., atsirado anksčiau ir buvo patiriami iki 2016 m. spalio 1 d., t. y. dienos, kai visų viešajame sektoriuje dirbančių asmenų, kuriems buvo taikomas minėtas sumažinimas, atlyginimai buvo visiškai atkurti iki įprasto dydžio.

27. Tačiau Portugalijos vyriausybė nurodo, kad prejudicinis klausimas yra susijęs su teismų nepriklausomumo pažeidimu, tariamai dėl Įstatymo Nr. 75/2014, tačiau kreipimosi į Teisingumo Teismą dieną, t. y. 2016 m. vasario 5 d., ši galima problema jau buvo išspręsta, nes šio įstatymo pasekmės buvo panaikintos Įstatymu Nr. 159-A/2015, kuris buvo priimtas 2015 m. gruodžio 30 d. ir įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d. Jis pridūrė, kad Įstatymo Nr. 75/2014 pasekmės iki jo panaikinimo, kurias nurodė ASJP, buvo tik turtinio pobūdžio, o šis klausimas, jos nuomone, nėra prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas.

28. Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, atsižvelgiant į tai, kad jis atsakingas už savo nurodytas faktines ir teisines aplinkybes, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Atsisakyti pateikti atsakymą į nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas gali tik jei akivaizdu, jog prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kai problema hipotetinė arba kai Teisingumo Teismui nežinomos faktinės aplinkybės ar teisiniai pagrindai, būtini, kad jis galėtų naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus²³.

29. Pagal suformuotą jurisprudenciją iš SESV 267 straipsnio formuluotės ir iš jo bendros struktūros matyti, kad prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra leidžia daryti prielaidą, jog byla nagrinėjama nacionaliniuose teismuose ir joje jie turi priimti sprendimą, kuriame galėtų būti atsižvelgta į prejudicinį sprendimą²⁴. Taigi, kadangi tada, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą, pagrindinė byla jau buvo netekusi prasmės, jis pripažino prašymą priimti prejudicinį sprendimą nepriimtiniu²⁵, o tai, kad nėra reikalo priimti sprendimo, iš esmės pripažįstama tik tais atvejais, kai nagrinėjant bylą Teisingumo Teisme įvyko reikšmingas įvykis²⁶.

30. Visų pirma Teisingumo Teismas atsisako priimti sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, jeigu nacionalinės nuostatos, kurios iš pradžių buvo taikomos pagrindinei bylai, panaikinamos arba nebetaikomos dėl jų prieštaravimo Konstitucijai²⁷. Tačiau tai, kad nacionalinės teisės aktas netrukus bus pakeistas, pripažinta aplinkybe, neturinčia reikšmės prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumui, jeigu iš jame pateiktos informacijos matyti, kad Teisingumo Teismo atsakymas į pateiktus klausimus turi lemiamą reikšmę sprendžiant pagrindinę bylą²⁸.

31. Šioje byloje manau, kad iš Teisingumo Teismui pateiktos informacijos nėra akivaizdžiai aišku, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos dalyku ar kad iškelta problema yra hipotetinė.

22 Žr. šios išvados 7 ir 8 punktus.

23 Žr., be kita ko, 2016 m. gruodžio 8 d. Sprendimą *Euroseamamientos ir kt.* (C-532/15 ir C-538/15, EU:C:2016:932, 28 punktą) ir 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Associazione Italia Nostra Onlus* (C-444/15, EU:C:2016:978, 36 punktą).

24 Žr., be kita ko, 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 38 punktą) ir 2016 m. kovo 3 d. Nutartį *euro Bank* (C-537/15, nepaskelbta Rink., EU:C:2016:143, 32 punktą).

25 Žr., be kita ko, 2015 m. vasario 10 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartį *Liivimaa Lihaveis* (C-175/13, nepaskelbta Rink., EU:C:2015:80, 17–21 punktai).

26 Žr., be kita ko, 2013 m. spalio 24 d. Sprendimą *Stoilov i Ko* (C-180/12, EU:C:2013:693, 44–48 punktai) ir 2014 m. liepos 3 d. Sprendimą *Da Silva* (C-189/13, nepaskelbtas Rink., EU:C:2014:2043, 34–37 punktai).

27 Žr., be kita ko, 2010 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Fluxys* (C-241/09, EU:C:2010:753, 32–34 punktai) ir 2013 m. birželio 27 d. Sprendimą *Di Donna* (C-492/11, EU:C:2013:428, 27–32 punktai); taip pat 2016 m. kovo 3 d. Nutartį *euro Bank* (C-537/15, nepaskelbta Rink., EU:C:2016:143, 34–36 punktai).

28 Žr. 2010 m. sausio 12 d. Sprendimą *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, 28 ir 29 punktai).

32. Iš tiesų, priešingai, nei teigia Portugalijos vyriausybė, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo byla susijusi ne su pačiu teismų nepriklausomumu, o teismų nepriklausomumo principu remtasi tik kaip teisiniu pagrindu, kad būtų panaikinti tariamai neteisėti administraciniai aktai, pagal kuriuos buvo sumažinti asmenų, kuriems atstovauja AJSP, atlyginimai, ir kad būtų grąžintos sumos, kurios buvo nepagrįstai išskaičiuotos iš jų atlyginimo pagal Įstatymą Nr. 75/2014.

33. Be to, kadangi Įstatymu Nr. 159-A/2015, kuriuo pakeistas minėtas įstatymas, ginčijami sumažinimai nebuvo visiškai panaikinti nei atgaline data, nei bus panaikinti artimiausiu metu, atrodo, kad prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo dieną²⁹ prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dar privalėjo priimti sprendimą dėl šio ieškinių dalyko ir mano, jog gali būti, kad nagrinėjama nacionalinės teisės aktais buvo pažeista Sąjungos teisė, todėl Teisingumo Teismo atsakymas į prejudicinį klausimą yra būtinas.

34. Atsižvelgdamas į visus šiuos argumentus, manau, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

B. Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos

35. Savo ieškiniui pagrindinėje byloje pagrįsti ieškovė pagrindinėje byloje remiasi ginčijamų administracinių aktų neteisėtumu, motyvuodama tuo, kad nacionalinės teisės aktas, kuris jais įgyvendinamas, t. y. Įstatymas Nr. 75/2014, neatitinka Sąjungos teisės, nes prieštarauja „teismų nepriklausomumo principui“, kuris, kaip nurodo ši šalis, kyla iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pakartoja šį požiūrį į minėtas nuostatas ne tik prejudicinio klausimo tekste, bet ir nurodydamas motyvus, kuriais jis yra grindžiamas.

36. Manau, siekiant priimti sprendimą dėl Portugalijos vyriausybės ir Komisijos pateiktų jurisdikcijos nebuvimo grindžiamų prieštaravimų, analizė ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos požiūriu turėtų būti atskira nuo analizės, susijusios su Chartijos 47 straipsniu, nes, manau, skiriasi kriterijai, lemiantys šių nuostatų taikytinumą, taigi ir Teisingumo Teismo galimybę juos aiškinti.

1. Dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos

37. Savo rašytinėse ir žodinėse pastabose Portugalijos vyriausybė ir Komisija aiškiai nenurodė priežasčių, dėl kurių Teisingumo Teismas galėtų neturėti jurisdikcijos, jų teigimu, priimti sprendimo dėl ESS 19 straipsnio išaiškinimo, vertinamo atskirai. Iš tiesų jos pateikė daug argumentų siekdamas pagrįsti mintį, kad pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai nėra Sąjungos teisės įgyvendinimo priemonė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, ir todėl nereikia aiškinti Chartijos 47 straipsnio, be to, man atrodo, jos siūlo vadovautis panašiais motyvais ir dėl ESS 19 straipsnio³⁰.

²⁹ Primenu, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą užregistruotas 2016 m. vasario 5 d., o Įstatymas Nr. 159-A/2015 įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d., tačiau jis negalioja atgaline data ir lėmė tik dalines pasekmes (sumažinti atlyginimai, išmokėti nuo 2016 m. sausio 1 d., atkuriami 40 %, išmokėti nuo 2016 m. balandžio 1 d. – 60 %, o nuo 2016 m. liepos 1 d. – 80 %), o visiškai atkurti tik nuo 2016 m. spalio 1 d. (žr. šios išvados 7 ir 8 punktus ir 26 ir 27 punktus). Todėl kreipimosi į Teisingumo Teismą dieną ieškovė įgaliųjų asmenų nurodytos prarastos pajamos dar nebuvo visiškai kompensuotos.

³⁰ Portugalijos vyriausybė iš jurisprudencijos, susijusios su Chartijos 51 straipsniu, daro išvadą, kad Teisingumo Teismas akivaizdžiai neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl ESS 19 straipsnio ir Chartijos 47 straipsnio aiškinimo. Komisija Teisingumo Teismo jurisdikcijos nebuvimą atsakyti į prejudicinį klausimą ES 19 straipsnio požiūriu grindžia tuo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepakankamai motyvavo savo sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kiek tai susiję su galimu Sąjungos teisės ir pagrindinei bylai taikytinų nacionalinės teisės aktų ryšiu (manau, šis kaltinimas labiau susijęs su prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumu, kuris nagrinėjamas šios išvados 18 ir paskesniuose punktuose).

38. Tačiau manau, kad šiuo atveju negalimas nei platus aiškinimas, nei analogija, atsižvelgiant į specifinę ESS 19 straipsnio formuluotę, kuri skiriasi nuo Chartijos 51 straipsnio 1 dalies formuluotės, prie kurios sugrįšiu vėliau³¹, tačiau jau dabar priminsiu, kad pagal šią nuostatą Chartijos taikymo sritis apribojama tomis priemonėmis, kurių valstybės narės imasi siekdamos įgyvendinti Sąjungos teisės nuostatas.

39. Iš anksto nenulemiant bylos esmės analizės, kai reikės nustatyti ESS 19 straipsnio turinį ir taikymo sritį³², šiuo etapu reikia nustatyti, ar šioje byloje Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti šį straipsnį, dėl galimo jo nuostatų, konkrečiau – jo 1 dalies antros pastraipos taikytinumo tokiomis aplinkybėmis kaip pagrindinėje byloje.

40. Kaip nurodyta toje antroje pastraipoje, „valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“³³. Būtent pastarasis aspektas, būdingas šiai nuostatai, man atrodo lemiamas vertinant, ar Teisingumo Teismas gali priimti sprendimą dėl jos išaiškinimo šioje byloje.

41. Manau, iš valstybių narių reikalaujama veiksmingos teisminės apsaugos, reiškiančios galimybę pasinaudoti tinkamomis teisių gynimo priemonėmis, kuriomis teisės subjektai turi galėti pasinaudoti pagal minėtą pastraipą, jeigu nacionaliniai teismai gali vykdyti savo teisminę veiklą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, taigi kaip Sąjungos teismai. Mano nuomone, taip gali būti kalbant apie teismus, kuriems taikomi pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai, nes jiems gali tekti nagrinėti bylas, patenkančias į Sąjungos teisės taikymo sritį, o šiose bylose būtina užtikrinti galimybę pasinaudoti tokiomis teisių gynimo priemonėmis.

42. Manau, šios išvados pakanka teiginiui, kad Teisingumo Teismas šioje byloje turi jurisdikciją aiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Dabar reikia įrodyti, kad jis turi jurisdikciją aiškinti Chartijos 47 straipsnį, kaip to prašoma, nes nurodyti pastarosios nuostatos taikymo kriterijai skiriasi nuo minėtam 19 straipsniui nurodytų taikymo kriterijų, nors konkretus rezultatas pagal vienus ir kitus kriterijus gali būti toks pat.

2. Dėl Chartijos 47 straipsnio

43. Pagal suformuotą jurisprudenciją Sąjungos teisinėje sistemoje užtikrinamos teisės, tarp jų – Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta „teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“, turi būti taikomos visose Sąjungos teisės reglamentuojamose situacijose, tačiau negali peržengti šių situacijų ribų³⁴. Taigi Chartijos 51 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jo nuostatos yra skirtos valstybėms narėms tais atvejais, „kai šios įgyvendina Sąjungos teisę“, pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, susijusią su šia sąvoka³⁵. ESS 6 straipsnio 1 dalis, pagal kurią Chartija turi privalomą pobūdį, ir jos 51 straipsnio

31 Žr. šios išvados 43 ir paskesnius punktus.

32 Pirmiausia reikėtų patikslinti, kad esu linkęs pritarti ESS 19 straipsnio aiškinimui, kuris prieštarauja ASJP palaikomam teiginiui (žr. šios išvados 57 ir paskesnius punktus).

33 Išskirta mano.

34 2013 m. vasario 26 d. Sprendime *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 17–23 punktai) Teisingumo Teismas visų pirma nusprendė, jog todėl, kad „Chartija garantuojamų pagrindinių teisių turi būti laikomasi, kai nacionalinės teisės aktai patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, negali būti atvejų, kurie priskirtini Sąjungos teisei, tačiau netaikomos minėtos pagrindinės teisės. Sąjungos teisės taikymas lemia Chartija garantuojamų pagrindinių teisių taikymą“ (21 punktas). Taip pat žr. 2017 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:373, 49 punktas).

35 Teisingumo Teismas patikslino, kad sąvoka „Sąjungos teisės įgyvendinimas“, kaip ji suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, siejama su Sąjungos teisės akto ir nagrinėjamos nacionalinės priemonės sąsaja, kuri išeina už sričių panašumo arba vienos srities netiesioginio poveikio kitai ribų. Šiuo tikslu reikia patikrinti, be kita ko, ar nagrinėjamais nacionalinės teisės aktais siekiama įgyvendinti Sąjungos teisės nuostatą, taip pat šių teisės aktų pobūdį ir tai, ar jais siekiama kitų tikslų nei tie, kurie nustatyti Sąjungos teisėje, net jeigu jie šiai teisei gali daryti netiesioginį poveikį, taip pat – ar egzistuoja konkretūs Sąjungos teisės aktai šioje srityje arba aktai, galintys jai daryti poveikį (žr., be kita ko, 2014 m. liepos 10 d. Sprendimo *Julián Hernández ir kt.*, C-198/13, EU:C:2014:2055, 34 ir paskesnius punktus ir 2016 m. spalio 6 d. Sprendimo *Paoletti ir kt.*, C-218/15, EU:C:2016:748, 14 ir paskesnius punktus).

2 dalyje patikslinta, kad Chartijos nuostatos niekaip neišplečia Europos Sąjungos kompetencijos, kuri yra apibrėžta Sutartyse. Todėl, kai teisinė situacija nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos priimti dėl jos sprendimo, ir Chartijos nuostatos, kuriomis galbūt remiamasi, *per se* negali pagrįsti šios jurisdikcijos³⁶.

44. Šioje byloje ir Portugalijos vyriausybė, ir Komisija teigia, kad sąlygos, kuriomis remiantis galima konstatuoti, kad Įstatymo Nr. 75/2014 2 straipsnyje numatytų priemonių nustatymas ir taikymas Portugalijos Respublikoje yra Sąjungos teisės įgyvendinimo atvejis, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, nėra įvykdytos ir kad Teisingumo Teismas akivaizdžiai neturi jurisdikcijos aiškinti Chartijos 47 straipsnio.

45. Primenu, kad Teisingumo Teismas pripažino akivaizdžiai neturintis jurisdikcijos iš esmės atsakyti į ankstesnius prašymus priimti prejudicinį sprendimą, kuriuos taip pat buvo pateikę Portugalijos teismai, motyvuodamas tuo, kad sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nebuvo pateikta jokios konkrečios informacijos, kuri leistų teigti, kad tose bylose nagrinėtomis nacionalinėmis priemonėmis, analogiškoms taikytinoms šioje pagrindinėje byloje³⁷, buvo siekiama įgyvendinti Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal minėtą 51 straipsnį³⁸. Tačiau, skirtingai nei tose kitose bylose, nurodomas Teisingumo Teismo jurisdikcijos nebuvimas šiuo atveju nėra akivaizdus, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė tikslesnę informaciją apie tokio įgyvendinimo buvimą šioje byloje, nors ši informacija ir yra gana glausta.

46. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad Įstatymo Nr. 75/2014 2 straipsnyje numatytos atlyginimų mažinimo priemonės buvo pateisinamos privalomais biudžeto konsolidavimo tikslais, ir tada jis pateikia Sąjungos teisės aktų, susijusių su Portugalijos valstybės perviršinio deficito būkle ir su jos gauta finansine parama, sąrašą³⁹. Tik nėra lengva nustatyti motyvus, dėl kurių šis teismas mano, kad tarp pagrindinėje byloje nagrinėjamų priemonių ir vienos ar kitos Sąjungos teisės nuostatos yra ryšys, nes jis šiuo klausimu pateikia mažai informacijos⁴⁰.

47. Taigi sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepatikslinkta, prie kokių norminių teisės aktų, atsižvelgiant į tuo metu taikytinas Sąjungos teisės nuostatas, buvo priskiriamos ginčijamos nacionalinės priemonės. Visų pirma jame aiškiai nepažymimas Portugalijos vyriausybės per posėdį akcentuotas skirtumas tarp, viena vertus, etapo, kai Portugalijos valstybei buvo taikomos Sąjungos teisės normos, susijusios su perviršinio deficito ištaisymu, ir, kita vertus, etapo, kai buvo taikoma prievolių, kylančių dėl Sąjungos finansinės paramos skyrimo, sistema.

48. Tačiau, kaip generalinis advokatas Y. Bot pažymėjo byloje, kuri taip pat buvo susijusi su griežtomis biudžeto drausmės priemonėmis, kurių valstybė narė ėmėsi atsižvelgdama į Europos bendrijai priimtus įsipareigojimus, siekiant nustatyti, ar Chartijos nuostatos taikytinos, atsižvelgiant į jos 51 straipsnį⁴¹, reikia atsižvelgti ne tik į nurodytų nacionalinių nuostatų formuluotę, bet ir į Sąjungos teisės aktų, kuriuose nustatyti šie įsipareigojimai, turinį. Šiuo klausimu jis, manau, teisingai pridūrė, kad neturi reikšmės tai, ar šiais aktais atitinkamai valstybei paliekama diskrecija nuspręsti dėl priemonių, kurios

36 Žr., be kita ko, 2016 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (C-243/15, EU:C:2016:838, 51 ir paskesni punktai) ir 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Tárşia* (C-328/15, nepaskelbtas Rink., EU:C:2016:273, 23–24 punktai) ir 2016 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Semeraro* (C-484/16, nepaskelbtas Rink., EU:C:2016:952, 43 punktas).

37 T. y. įstatymų nuostatos, kuriomis nustatytas viešojo sektoriaus samdomųjų darbuotojų atlyginimų sumažinimas, siekiant sumažinti Portugalijos viešąsias išlaidas.

38 Žr. 2013 m. kovo 7 d. Nutartį *Sindicato dos Bancários do Norte ir kt.* (C-128/12, nepaskelbta Rink., EU:C:2013:149, 12 punktas); 2014 m. birželio 26 d. Sprendimą *Sindicato Nacional dos Profissionais de Seguros e Afins* (C-264/12, EU:C:2014:2036, 19 ir paskesni punktai) ir 2014 m. spalio 21 d. Sprendimą *Sindicato Nacional dos Profissionais de Seguros e Afins* (C-665/13, EU:C:2014:2327, 14 punktas).

39 Į šį sąrašą įeina dauguma šios išvados 4 punkte nurodytų aktų.

40 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo Finansų ir viešojo administravimo ministerijos parengtą „2011 m. valstybės biudžeto ataskaitą“, kurioje buvo nurodytas Europos Sąjungos Tarybos sprendimas 2010/288, nepatikslinkus, ar į šią aplinkybę buvo atsižvelgta rengiant Įstatymą Nr. 75/2014, kuris nagrinėjamas pagrindinėje byloje.

41 Žr. generalinio advokato Y. Bot išvadą byloje *Florescu ir kt.* (C-258/14, EU:C:2016:995, 61 ir paskesni punktai).

yra geriausias, kad šių įsipareigojimų būtų laikomasi, kadangi bylai reikšmingomis nuostatomis siekiama pakankamai išsamų ir tikslų tikslų, kad jos būtų laikomos bylai konkrečiai taikomais Sąjungos teisės aktais⁴², o ne paprastomis rekomendacijomis, kurias Taryba priėmė remdamasi SESV 126 straipsniu valstybėms narėms, kurių valdžios sektoriaus deficitas laikomas perviršiniu.

49. Šioje byloje siekdamas apibrėžti nurodytą ryšį tarp Įstatymo Nr. 75/2014 ir Sąjungos teisės, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nesiremia šio įstatymo tekstu. Iš tiesų šiame tekste nėra nuorodos į jokią Sąjungos teisės aktą, priešingai nei įstatymo projekto, kuriuo remiantis šis įstatymas priimtas, motyvuojamojoje dalyje, kurioje nustatytas ryšys su įsipareigojimais, kylančiais iš Sąjungos teisės biudžeto srityje⁴³.

50. Tačiau šis teismas, kaip ir ASJP, be kita ko, remiasi 2011 m. gegužės mėn. Portugalijos valstybės sudarytu ekonominio ir finansinio koregavimo susitarimu⁴⁴ ir galiausiai 2012 m. liepos 10 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu 2012/409 dėl Sąjungos finansinės pagalbos suteikimo Portugalijai ir 2013 m. birželio 18 d. Tarybos rekomendacija dėl perviršinio valdžios sektoriaus deficito ištaisymo Portugalijoje.

51. Šiuo klausimu primenu, kad Sąjungos institucijų priimta rekomendacija savo pobūdžiu yra neprivalomas aktas, priešingai, nei sprendimas⁴⁵. Be to, panašiai kaip Portugalijos vyriausybė⁴⁶ ir Komisija, manau, kad minėtoje rekomendacijoje, kuri visų pirma grindžiama SESV 126 straipsnio 7 dalimi, nebuvo nustatyti pakankamai konkretūs ir tikslūs tikslai, kuriais remiantis būtų galima manyti, kad Portugalijos valstybė, ja remdamasi, turėtų įgyvendinti Sąjungos teisės reikalavimus, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį.

52. Kalbant apie prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodytą Įgyvendinimo sprendimą 2012/409, pažymėtina, kad jis buvo pakeistas 2014 m. balandžio 23 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu 2014/234, tad jis buvo taikomas *ratione temporis* tuo metu, kai buvo imtasi ginčijamų priemonių pagal Įstatymą Nr. 75/2014, priimtą 2014 m. rugsėjo 12 d. Pastarojo sprendimo 1 straipsniu buvo iš dalies pakeistas Įgyvendinimo sprendimas 2011/344, kuriame iš pradžių buvo numatytos Sąjungos finansinės paramos teikimo Portugalijai sąlygos⁴⁷, įgyvendinant Reglamentą Nr. 407/2010. Tačiau iš minėto straipsnio 2 dalies matyti, kad Portugalijos valstybė 2014 m., „laikydamosi susitarimo memorandumo sąlygų“, turėjo imtis konkrečių, o ne vien bendrų priemonių⁴⁸, be kita ko, kad pagal

42 Toje byloje buvo kalbama, be kita ko, apie 2009 m. birželio 23 d. sudarytą susitarimo memorandumą tarp Rumunijos ir Europos Bendrijos ir 2009 m. gegužės 6 d. Tarybos sprendimą 2009/459/EB dėl Bendrijos vidutinės trukmės finansinės pagalbos skyrimo Rumunijai (OL L 150, 2009, p. 8).

43 Įstatymo projekto Nr. 239/XII motyvuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad dėl Portugalijos Respublikos priklausymo Europos Sąjungai ir euro zonai jai privaloma laikytis biudžeto srityje taikomų griežtų sąlygų, nustatytų ESV sutartyje, memorandume ir reglamentuose, kuriais įgyvendinamas stabilumo ir augimo paktas, taip pat Sutartyje dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Jame taip pat primenama apie finansinių sankcijų taikymo galimybę valstybėms narėms, kurios viršija referencinio biudžeto deficito ribas. Be to, jame minima kartu su Komisija, TVF ir ECB sudaryta ekonominio koregavimo programa. Jame priduriama, jog dėl biudžetinės drausmės, kuri yra privaloma pagal nuolatinis ir nekintamus Portugalijos įsipareigojimus, atsižvelgiant į jos priklausymą Europos Sąjungai ir vienos valiutos sąjungai, būtina, kad kaip svarbiausias valstybės išlaidų elementas būtų apribotas viešojo administravimo sektoriaus darbo užmokestis, šiuo įstatymo projektu siekiama atkurti nuo 2011 m. galiojančio atlyginimų sumažinimo procentines dalis ir apribojimus, kartu nustatant jų visišką atkūrimą etapais, atsižvelgiant į turimas biudžeto lėšas (žr. p. 1–4).

44 Patikslinu, kad pirmajame protokole, kuris vėliau buvo daug kartų keičiamas, kaip tai matyti iš Komisijos pastabų, buvo numatyta trejų metų programa, turėjusi galioti „iki 2014 m. vidurio“ (žr. Tarybos įgyvendinimo sprendimą 2011/344).

45 Pagal SESV 288 straipsnio ketvirtą ir penktą pastraipus.

46 Ši vyriausybė nurodo, be kita ko, 2014 m. rugpjūčio 14 d. *Tribunal Constitucional* (Portugalijos Konstitucinis Teismas) sprendimą Nr. 574. Tačiau pastarasis pažymi, kad tam tikras konkrečias priemones gali lemti ir Tarybos įgyvendinimo sprendimai pagal Sąjungos ekonominės ir finansinės paramos programą Portugalijos valstybei.

47 Pagal šio 1 straipsnio 1 dalį finansinė parama Portugalijos valstybei suteikta trejų metų ir šešių savaičių laikotarpiui, skaičiuojamam nuo pirmos dienos po Įgyvendinimo sprendimo 2011/344 įsigaliojimo. Baigus galioti ekonominio koregavimo programai ši valstybė turėjo būti stebima po programos, kaip Komisija nurodė per posėdį (šiuo klausimu žr. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-financial-assistance/which-eu-countries-have-received-assistance/financial-assistance-portugal_en).

48 Reikia pažymėti skirtumą tarp šių priemonių, kurios valstybei narei nustatytos specialiai, ir biudžeto suvaržymų, kurie taikomi valstybėms narėms bendrai, visų pirma toms, kurios priklauso euro zonai, be kita ko, pagal reglamentus, susijusius su stabilumo ir augimo paktu (žr., be kita ko, 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 1177/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL L 306, 2011, p. 33), 1–5 konstatuojamąsias dalis ir 1 straipsnį).

„2015 m. konsolidavimo strategij[ą]“ „per 2014 metus Vyriausybė sukur[tų] vieną darbo užmokesčio skalę, kuria siekiama racionalizuoti darbo užmokesčio politiką ir užtikrinti jos nuoseklumą visų kategorijų karjerai viešajame sektoriuje“⁴⁹. Žinoma, diskrecija, kurią ši valstybė narė turėjo, įgyvendindama savo įgaliojimus biudžeto srityje, kad nustatytų tikslas ekonominio koregavimo priemonės, kurios, jos nuomone, yra tinkamiausios šitaip nustatytiems tikslams pasiekti, negali leisti suabejoti šia analize⁵⁰.

53. Nors gali kilti didelių abejonų dėl to, kad šiuo klausimu sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą mažai kas paaiškinta, esu linkęs manyti, kad Įstatymo Nr. 75/2014 2 straipsnyje numatyto pagrindinėje byloje nagrinėjamo viešojo sektoriaus atlyginimų mažinimo priemonių nustatymas reiškia Sąjungos teisės nuostatų įgyvendinimą, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnį, todėl Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą taip pat ir tiek, kiek jis susijęs su Chartijos 47 straipsniu.

C. Dėl esmės

1. Dėl prejudicinio klausimo dalyko

54. Savo pretenzijoms pagrįsti ASJP teigia, kad teisėjų teisinio statuso negalima painioti su statutiniais teisės aktais, taikomais valstybės tarnautojams apskritai, kurių situacija gali būti nestabili. Nurodydama, be kita ko⁵¹, Europos teisėjų statuso chartiją⁵², priimtą globojant Europos Tarybai, ji teigia, kad vietos teisėjų atlyginimų stabilumas, taip pat tinkamo jų dydžio nustatymas siekiant apsaugoti teismus nuo kišimosi siekiant paveikti jų sprendimus, gali užtikrinti, be kita ko, nepriklausomumo ir nešališkumo principų laikymąsi, o jie yra teisėjo veiklos garantijos. Ji teigia, kad teismų nepriklausomumo principas, visų pirma finansiniu požiūriu, kylantis iš ESS 19 straipsnio ir Chartijos 47 straipsnio, draudžia atlyginimų mažinimo aktus, kuriuos vienašališkai priima valstybės narės vykdomoji ir teisėkūros valdžia ir kurie nagrinėjami pagrindinėje byloje.

55. Kartu sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo iš esmės prašoma nustatyti, ar egzistuoja bendrasis Sąjungos teisės principas, pagal kurį valstybių narių valdžios institucijos privalo gerbti nacionalinių teismų nepriklausomumą, konkrečiai, atsižvelgiant į pagrindinės bylos aplinkybes, išlaikyti jų atlyginimą pastovaus ir pakankamo dydžio, kad jie galėtų laisvai įgyvendinti savo funkcijas.

49 Žr. Įgyvendinimo sprendimo 2011/344, iš dalies pakeisto Įgyvendinimo sprendimo 2014/234 1 straipsniu, 3 straipsnio 8 dalies h punkto i papunktį ir ii papunktį ir pastarojo sprendimo 11 konstatuojamosios dalies ketvirtą įtrauką, kurioje nurodyta, kad „įvairios esminės viešojo administravimo reformos prisideda prie viešųjų išlaidų peržiūros ir yra 2014 m. konsolidavimo strategijos pagrindas“, o viena iš jų yra „darbo užmokesčio skalės peržiūra ir vienos priedų skalės sukūrimas“.

50 Manau, priimdama Įstatymą Nr. 75/2014 Portugalijos valstybė ne „ėmėsi savarankiškos iniciatyvos, kuri neapsiriboja Sąjungos teisėje leidžiamos ir apibrėžtos diskrecijos įgyvendinimu“, kaip teigia Komisija, bet veikė siekdama laikytis konkrečių ekonominių įsipareigojimų, kuriuos ji prisiėmė, kad galėtų gauti jai suteiktą finansinę paramą.

51 ASJP taip pat nurodo dvi Europos teismų sistemų vertinimo ataskaitas, kurias parengė Europos Tarybos veiksmingo teisingumo komisija ir kurios pateikiamos internete adresu http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/series/default_fr.asp.

52

1998 m. liepos 8–10 d. priimtos Europos chartijos dėl teisėjų statuso 6 straipsnyje „Užmokestis, socialinė apsauga“ numatyta:

„6.1. Teisėjai, kurie atlieka savo profesines pareigas, turi teisę gauti teisėjo darbo užmokestį, kurio dydis nustatomas siekiant apsaugoti juos nuo spaudimo, kurio tikslas – paveikti jų sprendimus ir apskritai jų kaip teisėjų elgesį, taip pakenkiant jų nepriklausomumui ir nešališkumui.

6.2. Užmokestis gali skirtis atsižvelgiant į stažą, profesinių pareigų, kurias pavesta atlikti teisėjui, pobūdį ir jam paskirtų užduočių, vertinamų skaidriomis sąlygomis, svarbą.<...>“

Šios Chartijos paaiškinimuose pateikiama naudinga informacija apie jos nuostatų turinį (dokumentas pateikiamas internete adresu <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1766477&Site=COE&direct=true#>).

56. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, šis principas ir minėtos pasekmės kyla iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio⁵³, nuostatų, kurias, mano nuomone, Teisingumo Teismas turi aiškinti atskirai⁵⁴, jeigu jis manytų turįs jurisdikciją priimti sprendimą šiuo dvejopu klausimu⁵⁵. O aš, kaip Portugalijos vyriausybė ir Komisija, dėl pirmiau nurodytų motyvų nepritariu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo dėl esmės išreikštai nuomonei.

2. Dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos aiškinimo

57. Siekdami pagrįsti teiginį, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje įtvirtintas bendrasis Sąjungos teisės principas, nustatantis teismų nepriklausomumą ir draudžiantis pagrindinėje byloje nagrinėjamas priemonės, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir ASJP nurodo, kad valstybėse narėse posėdžiaujantys teismai funkcinio požiūriu taip pat yra ir Sąjungos teismai, nes jie pirmiausia užtikrina veiksmingą iš Sąjungos teisinės sistemos, be kita ko, pagal minėtą nuostatą kylančių teisių teisinę apsaugą.

58. ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje numatyta, kad „valstybės narės numato teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinant *veiksmingą teisminę apsaugą* Sąjungos teisei priklausančiose srityse“⁵⁶, ir kad už tokių ieškinių nagrinėjimą atsakingi nacionalinių teismų teisėjai padeda užtikrinti šią apsaugą. Tačiau, norint išaiškinti šios nuostatos tekstą, jį reikia išanalizuoti atsižvelgiant į šios nuostatos kontekstą.

59. Šiuo klausimu pažymiu, kad ESS 19 straipsnis yra šios Sutarties III antraštinėje dalyje „Nuostatos dėl institucijų“, kurioje yra bendrosios normos, kuriose nustatomos sąlygos, kuriomis kiekviena Sąjungos institucija, be kita ko, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, nurodytas minėtame 19 straipsnyje, turi veikti pagal jai suteiktus įgaliojimus.

60. Be to, atsižvelgiant į ESS 19 straipsnio 1–3 dalyse esančias nuostatas, vertinant jas visas kartu, man atrodo, kad minėta sąvoka „veiksminga teisminė apsauga“ glaudžiai susieta su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, kurio sudėtis ir įgaliojimai reglamentuoti šiose trijose dalyse, funkcijų įgyvendinimu. Visų pirma 1 dalies pirmoje pastraipoje šiai institucijai, kurią sudaro ir Teisingumo Teismas, ir Bendrasis Teismas, suteikiama užduotis užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės⁵⁷, patikslinus, kad šioje pastraipoje nurodyta „bendrosios jurisdikcijos taisyklė“ turi išimčių⁵⁸.

61. Iš jurisprudencijos aišku, kad tos pačios 1 dalies antroje pastraipoje siekiama pakartoti valstybėms narėms tenkantį įpareigojimą nustatyti „teisminės gynybos priemonių ir procedūrų, leidžiančių užtikrinti pagrindinę teisę į veiksmingą teisminę gynybą, sistemą“⁵⁹. Taigi toje antroje pastraipoje nacionaliniai teismai tiesiogiai nenurodyti, tačiau ja siekiama užtikrinti, kad valstybėse narėse būtų

53 Primenu, kad, be minėtų straipsnių, prejudiciniame klausime nurodoma „Teisingumo Teismo jurisprudencija“, iš kurios taip pat kyla teismų nepriklausomumo principas, tačiau sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neminama jokio Teisingumo Teismo sprendimo šiuo klausimu.

54 Nors negalima atmesti, kad kai kurie argumentai, susiję su Chartijos 47 straipsniu, gali suteikti naudingos informacijos aiškinant ESS 19 straipsnį, ir atvirkščiai (žr., be kita ko, generalinio advokato M. Wathelet išvadą byloje *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:2, 38 ir 67 punktai).

55 Ir, žinoma, jeigu prašymas priimti prejudicinį sprendimą bus pripažintas priimtinu.

56 Išskirta mano.

57 ESS 19 straipsnio 2 dalyje reglamentuota Teisingumo Teismo sudėtis ir jos narių statusas, o jo 3 dalyje apibrėžiamos jo kompetencijos sritys, atsižvelgiant į įvairių rūšių ieškinius, kuriuos jis gali nagrinėti.

58 Žr., be kita ko, 2016 m. liepos 19 d. Sprendimą *H / Taryba ir Komisija* (C-455/14 P, EU:C:2016:569, 39 ir 40 punktai) dėl bendros užsienio ir saugumo politikos srityje taikomų išimčių.

59 Žr., be kita ko, 2013 m. spalio 3 d. Sprendimą *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-583/11 P, EU:C:2013:625, 100 ir 101 punktai) ir 2015 m. balandžio 28 d. Sprendimą *T & L Sugars ir Sidul Açúcares / Komisija* (C-456/13 P, EU:C:2015:284, 49 ir 50 punktai).

galimybių apginti savo teises, kad kiekvienas teisės subjektas turėtų teisę pasinaudoti šia apsauga visose srityse, kuriose taikytina Sąjungos teisė. Šis reikalavimas susijęs su tuo, kad Sąjungos teisinės sistemos laikymosi teisminę kontrolę užtikrina ne tik Sąjungos teismai, bet ir tai daroma bendradarbiaujant su nacionaliniais teismais, pagal abi minėtos dalies pastraipas⁶⁰.

62. Teisingumo Teismas patikslino, kad ši pareiga taip pat kyla iš Chartijos 47 straipsnio, kai valstybės narės priima priemones, įgyvendinančias Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį⁶¹. Iš tiesų šio 47 straipsnio pirmoje pastraipoje aiškiai numatyta teisė į veiksmingą teisinę gynybą jame nurodytomis sąlygomis, užtikrinama kiekvienam asmeniui, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos. Nenorėdamas dabar aiškinti pastarojo straipsnio ir jo galimo poveikio pagrindinės bylos aplinkybėmis⁶², pažymiu, kad minėto 47 straipsnio tikslas ir turinys skiriasi nuo ESS 19 straipsnio tikslo ir turinio.

63. Dėl ESS 19 straipsnio Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi, laikydamosi, be kita ko, iš ESS 19 straipsnio antros pastraipos kylančių reikalavimų, paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti išsamias ieškinių, skirtų pagal Sąjungos teisę teisės subjektams suteiktų teisių apsaugai užtikrinti, pareiškimo procesines taisykles⁶³. Man atrodo, šios pastraipos, kurioje numatyta valstybių narių pareiga nustatyti teisių gynimo priemones, kurios leistų veiksmingai apsaugoti šias teises, tikslas pirmiausia yra procedūrinio pobūdžio.

64. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, kaip ir Portugalijos vyriausybė, laikausi nuomonės⁶⁴, kad sąvokos „veiksminga teisminė apsauga“, kaip ji suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, negalima painioti su sąvoka „teismų nepriklausomumo principas“, kuris prejudiciniame klausime paminėtas kaip tariamai kylantis iš šios nuostatos⁶⁵.

65. Be to, esamas skirtumas tarp teisės į veiksmingą teisminę apsaugą, kuri turi būti prieinama valstybių narių teisės subjektams dėl tinkamų teisių gynimo priemonių, ir teisės, kad bylą nagrinėtų visiškai nepriklausomas vietos teismas, kuris taip pat pripažįstamas šių teisės subjektų interesais, man atrodo akivaizdus ir iš Chartijos 47 straipsnio pavadinimo, ir iš jo teksto, kuriame šios dvi teisės atskiriamos⁶⁶. Be to, šis skirtumas aiškiai išreikštas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių

60 Žr., be kita ko, generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-583/11 P, EU:C:2013:21, 34, 116 ir 121 punktai); 2013 m. spalio 3 d. Sprendimą *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-583/11 P, EU:C:2013:625, 90 ir 99 punktai) ir 2015 m. balandžio 28 d. Sprendimą *T & L Sugars ir Sidul Açúcares / Komisija* (C-456/13 P, EU:C:2015:284, 45 punktas), taip pat 2017 m. sausio 24 d. Nutartį *Beul / Parlamentas ir Taryba* (C-53/16 P, nepaskelbta Rink., EU:C:2017:66, 18 ir 19 punktai).

61 Žr. 2015 m. balandžio 28 d. Sprendimą *T & L Sugars ir Sidul Açúcares / Komisija* (C-456/13 P, EU:C:2015:284, 50 punktas). Taip pat žr. 2017 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:373, 44 punktas).

62 Šiuo klausimu žr. šios išvados 69 ir paskesnius punktus.

63 Žr., be kita ko, 2013 m. spalio 3 d. Sprendimą *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-583/11 P, EU:C:2013:625, 102 ir paskesni punktai).

64 Komisija nei savo rašytinėse, nei žodinėse pastabose subsidiariai neišreiškė aiškios pozicijos dėl to, kaip reikėtų aiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

65 Portugalijos vyriausybė teisingai pabrėžia, kad veiksmingos teisminės apsaugos principas, kuriuo siekiama užtikrinti, kad kiekviena teisiškai saugoma teisė ar interesas galėtų būti tinkamai ginami procedūrinėmis priemonėmis, siekiant apsaugoti šią teisę ar interesą teisme, yra susiję su visai kita perspektyva nei teismų nepriklausomumo principas, kuris užtikrina teisminės institucijos nešališkumą, apsaugant nuo neteisminių ir neteisėtų įsikišimų nagrinėjant bylą teisme.

66 Chartijos 47 straipsnio pavadinime „teisė į veiksmingą teisinę gynybą“, kuri reglamentuota šio straipsnio 1 dalyje, atskiriama nuo „teisės kreiptis į nešališką teismą“, kuri apima teisę į „nepriklausomą teismą“, numatytą šio straipsnio 2 dalyje. Šiuo klausimu taip pat žr. 2016 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (C-243/15, EU:C:2016:838, 54 ir paskesni punktai).

apsaugos konvencijoje⁶⁷, nes jos 13 straipsnyje numatyta teisė į „efektyvią teisinę gynybą“ nacionalinėje instancijoje, o „teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“, kuri visų pirma apima teisę, „kad jo byla būtų nagrinėjama <...> nepriklausomo <...> teismo“, nustatyta jos 6 straipsnyje⁶⁸, nors abu šie straipsniai akivaizdžiai turi esminių ryšių⁶⁹. Prie šių aspektų dar sugrįšiu aiškindamas Chartijos 47 straipsnį⁷⁰.

66. Manau, valstybių narių pareiga numatyti ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodytą „teisių gynimo priemonių“ sistemą susijusi tik su teise į „veiksmingą teisminę apsaugą“, kaip tai matyti iš šios nuostatos teksto, bet ne su teise į teisingą bylos nagrinėjimą nepriklausomame teisme, kurios turinys yra iš esmės kitoks.

67. Todėl laikausi nuomonės, jog minėtą antrą pastraipą reikia aiškinti taip, kad joje nėra įtvirtintas bendrasis Sąjungos teisės principas, pagal kurį turi būti užtikrinamas visose valstybių narių jurisdikcijose posėdžiaujančių teismų nepriklausomumas.

68. Subsidiariai, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad teismų nepriklausomumo principas kyla tiesiogiai iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje esančio veiksmingos teisminės apsaugos reikalavimo, kaip tvirtina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, manau, kad bet kuriuo atveju nei šios nuostatos, nei šio principo⁷¹ negalima suprasti kaip draudžiančių nacionalines atlyginimų mažinimo priemones, kurias skundžia ieškovė pagrindinėje byloje, nes jos taikomos teisėjams ne konkrečiai, o kaip tik bendrai⁷² ir jos taikomos didelei pareigas valstybės tarnyboje einančių asmenų grupei⁷³.

3. Dėl chartijos 47 straipsnio išaiškinimo

69. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir ASJP nurodo, kad pagal Chartijos 47 straipsnį valstybių narių teismai turi nepriklausomai ir nešališkai įgyvendinti veiksmingą Europos teisinėje sistemoje piliečiams suteiktų teisių teisinę apsaugą ir kad vienašališkas pagrindinėje byloje nagrinėjamų atlyginimų sumažinimas galėtų pakenkti atitinkamų teismų nepriklausomumui.

70. Šiuo klausimu primenu, kad, kaip neseniai nurodė generalinis advokatas M. Wathelet⁷⁴, Chartijos 47 straipsnio pavadinimas⁷⁵ ir tekstas rodo, kad šiuo dokumentu, viena vertus, pripažįstama teisė į veiksmingą teisinę gynybą, kuri taip pat įtvirtinta EŽTK 13 straipsnyje, ir, kita vertus, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, apimanti teisę kreiptis į nepriklausomą ir nešališką teismą, įtvirtintą EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje.

67 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyta konvencija, toliau – EŽTK.

68 Pažymėtina, kad tas pats skirtumas daromas Portugalijos Respublikos Konstitucijoje, nes „galimybė kreiptis į teismą ir teisė į veiksmingą teisminę apsaugą“ reglamentuota jos 20 straipsnyje, o teismų nepriklausomumas numatytas jos 203 straipsnyje (nurodytas šios išvados 14 išnašoje).

69 Žr., be kita ko, 2000 m. spalio 26 d. EŽTT sprendimą *Kudla prieš Lenkiją* (ECLI:CE:ECHR:2000:1026JUD003021096, 150–156 punktai).

70 Žr. šios išvados 69 ir paskesnius punktus.

71 Dėl konkretaus teismų nepriklausomumo principo poveikio šiai bylai taip pat žr. šios išvados 77 ir paskesnius punktus.

72 Tačiau tai, kad šios priemonės buvo tik laikinos (primintina, kad Įstatymas Nr. 75/2014 lėmė pasekmes tik nuo 2014 m. spalio mėn. ir kad pagal Įstatymą Nr. 159-A/2015 atlyginimų mažinimo visiškai atsisakyta nuo 2016 m. spalio 1 d.), kaip teigia Portugalijos vyriausybė, man neatrodo lemiamas, nes, net jei ši priemonė ir būtų buvusi laikina, galimas bendrojo Sąjungos teisės principo pažeidimas savaime prieštarautų šiai teisei, nors akivaizdu, kad toks pažeidimas būtų mažiau sunkus nei tuo atveju, jei jis būtų nuolatinis.

73 Žr. ilgą asmenų sąrašą, į kurį įeina ir vietos teisėjai, ir prokuratūros darbuotojai, pateiktą šios išvados 6 punkte nurodyto Įstatymo Nr. 75/2014 2 straipsnio 9 dalies a) (Respublikos Prezidentas) -t) darbuotojai, įtraukti į rezervą, kurie greitai sulauks pensinio amžiaus ir kurie yra laisvi“).

74 Žr. generalinio advokato M. Wathelet išvadą byloje *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:2, 34 ir paskesni punktai). Taip pat žr. 2017 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:373, 54 punktas).

75 T. y. „Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“.

71. Kadangi šio 47 straipsnio turinys buvo tiesiogiai paremtas šiomis EŽTK nuostatomis⁷⁶, pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį jį reikia aiškinti atsižvelgiant ne tik į susijusius su ja išaiškinimus, bet ir į Europos žmogaus teisių teismo (toliau – EŽTT)⁷⁷ jurisprudenciją, todėl šiuo 47 straipsniu užtikrinamos teisės turi tokią pat prasmę ir aprėptį kaip ir tos, kurios suteikiamos EŽTK, tačiau tai nekluduoja Sąjungos teisėje suteikti platesnės apsaugos. Nuo pat pradžių buvo pažymima⁷⁸, kad Chartijos 47 straipsniu suteikiama tokia apsauga, kurios materialinė taikymo sritis yra platesnė nei atitinkamų EŽTK straipsnių suteikiamos apsaugos⁷⁹.

72. Atsižvelgiant į jurisprudenciją, susijusią su EŽTK ir jos protokolais⁸⁰, man atrodo, kad šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodytas „teismų nepriklausomumo principas“ kyla iš „[kiekvieno asmens] teisės, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką <...> išnagrinėtų <...> nepriklausomas ir nešališkas teismas“, kaip tai matyti iš Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos⁸¹, ir iš „teisės į veiksmingą <...> gynybą teisme“, kuri numatyta šio straipsnio pirmoje pastraipoje⁸².

73. Iš tiesų ir minėtas teismas, ir ASJP teigia, kad pagal teismų nepriklausomumo principą galėtų būti „draudžiamos atlyginimų mažinimo priemonės, taikomos Portugalijos teisėjams, jeigu jas vienašališkai nustatė kita suvereni valdžia arba organai ir jei jos yra tęstinės“⁸³.

76 Pagal Su pagrindinių teisių chartija susijusius išaiškinimus (OL C 303, 2007, p. 17 ir paskesni) „[Chartijos 47 straipsnio] pirmoji pastraipa grindžiama EŽTK 13 straipsniu“, o jos „antroji pastraipa atitinka EŽTK 6 straipsnio 1 dalį“ (žr. dalį „47 straipsnio – Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą – išaiškinimas“, pirmą ir trečią dalys).

77 Tai, kad reikia pateikti nuorodą tik į Chartijos 47 straipsnį, kai nagrinėjama situacija priklauso Sąjungos teisės taikymo sričiai (žr. 2017 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Berlioz Investment Fund*, C-682/15, EU:C:2017:373, 54 punktą ir nurodytą jurisprudenciją), neatima galimybės aiškinti šį straipsnį atsižvelgiant į EŽTT jurisprudenciją. Žr., be kita ko, 2016 m. vasario 15 d. Sprendimą *N.* (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 45 ir paskesni punktai) ir jurisprudencijos pavyzdžius, kuriuos nurodo G. Lebrun „De l'utilité de l'article 47 de la Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne“, *Revue trimestrielle des droits de l'homme*, 2016, Nr. 106, ypač p. 439–445.

78 Žr. Su Chartija susijusių išaiškinimų dalies „47 straipsnio išaiškinimas“ antrą ir ketvirtą pastraipą, taip pat dalies „52 straipsnio išaiškinimas“ antrą ir ketvirtą pastraipą, kuriose „47 straipsnio 2 ir 3 dalys“ nurodomos kaip „straipsniai, kurių esmė yra tokia pati kaip ir atitinkamų EŽTK straipsnių, tačiau taikymo apimtis yra platesnė“.

79 Savo išvadoje byloje *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:2, 37 punktą) generalinis advokatas M. Wathelet pažymėjo, kad „Chartijos 47 straipsnio platesnė materialinė taikymo sritis. Pirmą, jis taikomas, kai yra pažeistos „teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės“ (nesvarbu, ar jos įtvirtintos Chartijoje), o EŽTK 13 straipsnyje reikalaujama, kad būtų pažeistos „teisės ir laisvės, nustatytos [EŽTK]. Antra, EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje teisė į teisingą bylos nagrinėjimą apribojama civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimais. Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje tokio apribojimo nėra“.

80 Su Chartija susijusių išaiškinimų dalyje „52 straipsnio išaiškinimai“ patikslinama, kad 52 straipsnio 3 dalyje „nuoroda į EŽTK apima Konvenciją ir jos protokolus. Garantuojamų teisių esmė ir taikymo sritį apibrėžia ne tik tų dokumentų tekstai, bet ir Europos žmogaus teisių teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija. Šios straipsnio dalies paskutiniu sakiniu siekiama, kad Sąjunga galėtų garantuoti platesnę apsaugą. Bet kuriuo atveju Chartijos suteikiamos apsaugos lygis niekada negali būti žemesnis nei EŽTK garantuojamas lygis“.

81 Patikslinu, kad teisė kreiptis į nepriklausomą teismą, kaip tai suprantama pagal Chartijos 47 straipsnį, taikoma ir administracinio pobūdžio byloms, kaip yra pagrindinėje byloje nagrinėjama atveju (žr., be kita ko, J. Dutheil de la Rochère „Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne“, *Jurisclasseur Europe*, 160 sąsiuvinis, 2010, 87 punktą). Dėl bylų, susijusių su teismais EŽTK 6 straipsnio 1 dalies atžvilgiu, žr. 2016 m. birželio 23 d. EŽTT sprendimą *Baka prieš Vengriją* (ECLI:CE:ECHR:2016:0623JUD002026112, 102 ir paskesni punktai).

82 Dėl „teisės į veiksmingą teisinę gynybą“, kaip tai suprantama pagal EŽTK 13 straipsnį, žr., be kita ko, 2000 m. spalio 26 d. EŽTT sprendimą (*Kudla prieš Lenkiją*, ECLI:CE:ECHR:2000:1026JUD003021096, 157 punktą).

83 Žr. prejudicinio klausimo formuluotę ir ASJP pastabas, kuriose nurodoma, kad sprendimą taikyti ginčijamus sumažinimus priėmė ir juos pritaikė vykdomoji ir teisėkūros valdžia, neatsižvelgdama į tai, kad vietos teisėjų atlyginimas padeda užtikrinti jų pareigų nepriklausomumą. Tačiau neginčijama, kad ieškovės pagrindinėje byloje atstovaujami asmenys galėjo veiksmingai pasinaudoti Portugalijoje prieinamomis teisių gynimo priemonėmis, turint omenyje tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas).

74. Tačiau EŽTT nuosekliai konstatuoja, kad „nepriklausomo teismo“ garantija, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį⁸⁴, reikalauja, kad teismai būtų nepriklausomi ne tik pagal įstatymą⁸⁵, bet ir įgyvendindami savo funkcijas. Ši sąvoka atskleidžia vidinį teismų valdžios aspektą⁸⁶, kuris šioje byloje nėra reikšmingas, ir išorinį jos aspektą, pagal kurį teismai turi galėti dirbti neveikiami bylos šalių⁸⁷ ar kitų valstybės valdžios institucijų⁸⁸, ir manau, kad tai yra vienintelis ASJP nurodomas aspektas. Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas laikėsi panašaus požiūrio, apibrėždamas kriterijus, kuriais remiantis galima apibūdinti nacionalinio teismo nepriklausomumą⁸⁹.

75. Kalbant konkrečiau apie teismo narių nepriklausomumą jų atlyginimo požiūriu, EŽTT jau yra pripažinęs šių dviejų elementų sąveiką, nusprenddamas, kad „jeigu valstybė per nustatytą laiką neišmoka teisėjams užmokesčio, tai nesuderinama su būtinybe užtikrinti, kad jie galėtų savo teismines funkcijas atlikti nepriklausomai ir nešališkai, be jokio išorinio spaudimo, kuriuo siekiama paveikti jų sprendimus ir elgesį“, šiomis aplinkybėmis pabrėždamas „labai jautrų teisėjų nepriklausomumo klausimo pobūdį“⁹⁰.

76. Ši analizė grindžiama įvairiais Europos Tarybos dokumentais, kuriuose gvildenami šie rūpestį keliantys klausimai. Iš tiesų Europos chartijos dėl teisėjų statuso 6 straipsnyje neprivalomai nurodyta, kad teisėjų atlyginimo dydis turi būti nustatytas taip, kad nekiltų pavojus atsirasti spaudimui, kuris gali paveikti jų nepriklausomumą, nors šis dydis gali skirtis atsižvelgiant į teisėją ir objektyvius veiksnius, pavyzdžiui, atliekamas profesines užduotis⁹¹. Be to, Ministrų Komiteto rekomendacijose⁹² nurodyta, kad „teisėjų atlyginimas turi atitikti jų vaidmenį ir pareigas ir būti pakankamo dydžio, kad jie nepatirtų jokio išorinio spaudimo, kuriuo siekiama paveikti jų sprendimus“, ir kad „nustatomos specialiai teisėjams skirtos teisės aktų nuostatos, skirtos apsaugoti nuo jų atlyginimų mažinimo“⁹³.

77. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, laikausi nuomonės, kad kiekvieno asmens teisė į tai, kad jo būtų išnagrinėtų nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Chartijos 47 straipsnį, apima būtinybę, kad šio teismo narių nepriklausomumas būtų užtikrinamas išmokant jiems pakankamai didelį ir vienodą atlyginimą, atsižvelgiant į jų einamas pareigas, siekiant juos apsaugoti nuo pavojaus, kad galimas kišimasis ar spaudimas iš išorės pakenks jų priimamų sprendimų nešališkumui.

84 Žinoma, nacionalinių teismų nepriklausomumo ir nešališkumo sąlygos yra susijusios tarpusavyje ir kartais nagrinėjamos kartu (žr., be kita ko, 2016 m. birželio 21 d. EŽTT sprendimą *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją*, ECLI:CE:ECHR:2016:0621JUD005539113, 74 punktas), tačiau šios sąvokos vis viena yra atskiros, todėl savo pastabas pateiksiu tik dėl pirmosios iš jų, atsižvelgdamas į pagrindinės bylos aplinkybes.

85 Be kita ko, atsižvelgiama į teismo narių skyrimo būdą, jų kadencijos trukmę ar nepakeičiamumą (žr., be kita ko, 2013 m. liepos 18 d. EŽTT sprendimą *Maktouf ir Damjanović prieš Bosniją ir Hercegoviną*, ECLI:CE:ECHR:2013:0718JUD000231208, §49 punktas).

86 Pagal šią pirmą dalį reikalaujama, kad kiekvienas teisėjas būtų laisvas nuo teismų valdžios vidaus nurodymų ar spaudimo, visų pirma jei jį daro subjektai, su kuriais teisėją sieja administracinio pavaldumo ar hierarchijos santykiai (žr., be kita ko, 2011 m. spalio 6 d. EŽTT sprendimą *Agrokompleks prieš Ukrainą*, ECLI:CE:ECHR:2011:1006JUD002346503, 137 punktas).

87 Žr., be kita ko, 2013 m. liepos 18 d. EŽTT sprendimą *Maktouf ir Damjanović prieš Bosniją ir Hercegoviną* (ECLI:CE:ECHR:2013:0718JUD000231208, 49 punktas).

88 Dėl teisėkūros valdžios žr. 2013 m. rugsėjo 3 d. EŽTT sprendimą *M.C. ir kiti prieš Italiją* (ECLI:CE:ECHR:2013:0903JUD000537611, 59 punktas), o dėl vykdomosios valdžios – 2016 m. birželio 21 d. Sprendimą *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją* (ECLI:CE:ECHR:2016:0621JUD005539113, 70 ir 75 punktai).

89 Žr., be kita ko, 2017 m. vasario 16 d. Sprendimą *Margarit Panicello* (C-503/15, EU:C:2017:126, 37 ir paskesni punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

90 2016 m. balandžio 26 d. EŽTT sprendimas *Zoubko ir kiti prieš Ukrainą* (ECLI:CE:ECHR:2006:0426JUD000395504, 67 ir 68 punktai) dėl tariamo EŽTK 1 protokolo, pagal kurį „kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe“.

91 Šios išvados 52 išnašoje nurodytos nuostatos.

92 Žr. valstybėms narėms skirtą Ministrų Komiteto rekomendaciją Nr. R(94)12 dėl teisėjų nepriklausomumo, efektyvumo ir vaidmens, priimtą 1994 m. spalio 13 d., III principas, 1 dalies b punktas, ir Rekomendaciją CM/Rec(2010)12 „Teisėjai. Nepriklausomumas, efektyvumas ir pareigos“, kurią Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė 2010 m. lapkričio 17 d., ir jos priedo 53–55 punktus.

93 Dėl pastarosios dalies taip pat žr. 2001 m. lapkričio 23 d. Europos teisėjų konsultacinės tarybos (CCJE) nuomonės Nr. 1 (2001) Europos Tarybos Ministrų Komitetui dėl normų, susijusių su teisėjų nepriklausomumu ir nepakeičiamumu, 62 punktą.

78. Tačiau, nors teisėjo atlyginimo suma turi atitikti jų einamų viešųjų pareigų svarbą, vis dėlto ši suma neturėtų būti atitrūkusi nuo ekonominės ir socialinės tikrovės, be kita ko, vidutinio pragyvenimo lygio valstybėje, kurioje suinteresuotieji asmenys vykdo profesinę veiklą⁹⁴. Be to, manau, dėl protingo jų pajamų pastovumo reikalaujama, kad laikui bėgant jos nesikeistų taip, kad kultų grėsmė jų priimamų sprendimų nepriklausomumui, tačiau tai nereiškia, kad jos turi būti nekintamos.

79. Kalbant konkrečiau, reikia pasakyti, kad jeigu šalį ištinka didelė ekonomikos krizė, kaip antai tokia, kuri įvyko laikotarpiu iki pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinių priemonių priėmimo⁹⁵, teismų nepriklausomumo principo negalima suprasti kaip tokio, kuris užkerta kelia keisti teisėjų atlyginimus, net jei akivaizdu, kad tai darant turi būti paisoma pagrįstų proporcijų, kad teisėjai nebūtų pažeidžiami dėl spaudimo, kuris gali būti jiems daromas. Iš tiesų, kaip teigia Portugalijos vyriausybė, reikia surasti teisingą pusiausvyrą tarp bendro visos visuomenės intereso ir teisėjų, kuriems yra pavesta užtikrinti, kad būtų gerbiamos teisės subjektams suteiktos teisės, konkretaus intereso.

80. Be to, kaip jau pažymėjau⁹⁶, pritardamas Portugalijos vyriausybei⁹⁷ ir Komisijai, nagrinėjamos mažinimo priemonės buvo taikomos ne tik vietos teisėjams, bet ir daugeliui kitų asmenų, dirbančių valstybės tarnyboje. Kadangi teisėjai nebuvo nurodyti nei išimtinai, nei konkrečiai, negalima teigti, kad prejudiciniame klausime nurodytos „kitos suverenios valdžios institucijos“ siekė destabilizuoti pačią teismų valdžią, juo labiau kad pagal Įstatymo Nr. 75/2014 2 straipsnį ir vykdomosios, ir teisėkūros valdžios atstovams buvo taikomos lygiai tos pačios griežto taupymo priemonės.

81. Todėl manau, jog Chartijos 47 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo nedraudžiama imtis tokių nacionalinių priemonių, kurios ginčijamos pagrindinėje byloje, jeigu jomis nepažeidžiamas šiame straipsnyje įtvirtintas teismų nepriklausomumo principas.

82. Jeigu šis straipsnis būtų aiškinamas priešingai, tuomet, tenka apgailestauti, valstybės narės prarastų galimybę ištikus didelei ekonomikos krizei atlikti būtinus valstybės tarnybos sistemoje (plačiau prasme) dirbančių asmenų atlyginimo dydžio pakeitimus, jei toks pakeitimas būtų taikomas ne vien teisėjams ir nebūtų neproporcingas.

V. Išvada

83. Atsižvelgdamas į pateiktus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) pateiktą prejudicinį klausimą atsakyti taip:

ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jais nedraudžiamos bendrai viešojo administravimo sektoriuje taikomos atlyginimų mažinimo priemonės, kurios pagal tokius nacionalinės teisės aktus, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, taikomos teisėjams.

⁹⁴ Be to, pagal 2010 m. kovo 16 d. Europos Tarybos „Demokratijos per teisę“ komisijos (Venecijos komisija) dokumentą „Teismų sistemos nepriklausomumo ataskaita. I dalis: teisėjų nepriklausomumas“ „atlyginimo dydis turi būti nustatomas atsižvelgiant į socialinę padėtį atitinkamoje šalyje“ (46 punktas).

⁹⁵ Šiuo klausimu Portugalijos vyriausybė pažymėjo, kad ginčijamos priemonės pasirinktos Portugalijos valstybės kompetentingoms valdžios institucijoms priėmus esminį sprendimą, kuris buvo pateisinamas tikslais pašalinti perviršinį biudžeto deficitą ir šios valstybės būtinybe laikytis tarptautinių įsipareigojimų, kylančių dėl finansinės paramos, kurią ji gavo pagal Sąjungos teisės nuostatas.

⁹⁶ Žr. šios išvados 68 punktą ir 73 išnašą.

⁹⁷ Ši vyriausybė pabrėžė, kad ginčijamų priemonių tikslas buvo, pirma, užtikrinti bendrą visos visuomenės interesą, kurį, laikydami nacionalinės Konstitucijos, Portugalijos valstybė apibrėžė kaip teisės aktų leidėja, ir, antra, teisingai ir tolygiai paskirstyti pastangas, kurių teko imtis dėl šių priemonių, taikomų visiems valstybės institucijų tarnautojams, viešojo administravimo sektoriaus darbuotojams ir kitiems valstybės pareigūnams.